

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**

Jilská 1, Praha 1
Tel./fax: 286 840 129
E-mail: Milan.Tucek@soc.cas.cz

Politická orientace českých občanů – září 2013

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost 2013, v13-09</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>9. – 16. 9. 2013</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Region (Oblasti NUTS 2), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1029</i>
<i>Počet tazatelů:</i>	<i>245</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PO.4a, PO.4b, PO.27</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>14. října 2013</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Milan Tuček</i>

Součástí zářijového šetření CVVM bylo několik otázek zaměřených na obecnou politickou orientaci občanů. Výzkum zjišťoval, ke kterým ideologickým proudům se občané cítí být blízko, a dále zkoumal jejich názory na některé základní otázky, v nichž se jednotlivé názorové proudy tradičně rozcházejí. Tato kombinace otázek byla naposledy položena v zářijovém výzkumu před dvěma lety. Jinak první dvě otázky zjišťující obecnou politickou orientaci se pokládají každý rok (viz časové srovnání).

Nejdříve měli respondenti z předloženého seznamu politických směrů vybrat první a případně i druhý z těch, které jsou jim nejbližší (viz tabulku 1).¹ Výsledky ukazují, že relativně nejčastěji se lidé hlásí k sociálnědemokratickému názoru, který jako první volbu uvedlo 25 % a jako druhou dalších 9 % respondentů. Na

¹ Znění navazujících otázek: „S jakým obecným politickým názorem nejvíce souhlasíte? (první otázka) A s jakým z dalších obecně politických názorů se dále ztotožňujete? (druhá otázka) Konzervativním, liberálním, křesťanskodemokratickým, sociálnědemokratickým, socialistickým, komunistickým, ekologickým, nacionalistickým, žádným.“ (nabídka odpovědí)

druhém a třetím místě skončily názory liberální (14 % první volba, 9 % druhá) a konzervativní (10 % a 7 %), jež se – ač historicky jde o vzájemné protipóly, které jsou mnohde i nadále jako takové vnímány – v českém prostředí často směřují a navzájem prolínají, když více než čtvrtina (29 %) z dotázaných, kteří v první volbě uvedli názor konzervativní a kteří využili možnost druhé volby, jako svoji druhou volbu zmiňovali názor liberální, a analogicky mezi dotázanými hlásícími se k liberálnímu názoru se pětina (21 %) vyslovila pro názor konzervativní ve své druhé volbě. Na čtvrtém místě (v součtu první a druhé volby s identickým podílem jako názor konzervativní) byl především díky druhé volbě názor ekologický, který v první volbě uvedlo 6 % respondentů, ve druhé pak 11 %. I když v první volbě získaly názorové směry křesťanskodemokratický, komunistický a socialistický shodně po pěti procentech, druhá volba mezi nimi diferencovala – nejvíce získal směr socialistický (8 % odpovědí), nejméně komunistický (3 %).

Tabulka 1: Souhlas s obecnými politickými názory (%)

	1. volba	2. volba	celkem
sociálnědemokratický	25	9	34
liberální	14	9	23
konzervativní	10	7	17
ekologický	6	11	17
křesťanskodemokratický	5	5	10
socialistický	5	8	13
komunistický	5	3	8
nacionalistický	1	2	3
jiný	6	4	10
žádný (bez odpovědi)	10	42	55
neví	13	-	13

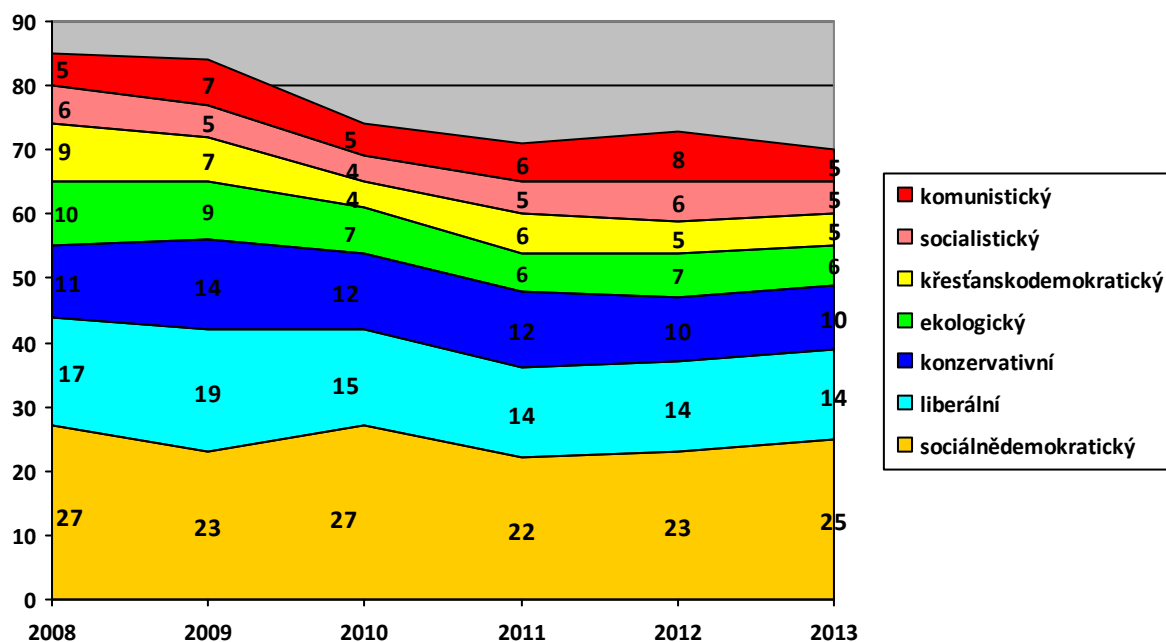
Pozn.: Údaj ve třetím sloupci vyjadřuje procentní podíl respondentů, kteří se k příslušnému názoru přihlásili v první či druhé volbě.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 9. – 16. 9. 2013, 1029 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Relativně častější dvojice názorů kromě souběhu konzervativního a liberálního názoru představovaly kombinace liberálního názoru s ekologickým a konzervativního s křesťanskodemokratickým, sociálnědemokratický se ve zvýšené míře objevoval v kombinaci se socialistickým a komunistickým, výrazný průnik pak existoval mezi názory socialistickými a komunistickými. Stoupenci křesťanskodemokratického názoru ve druhé volbě ve zvýšené míře uváděli i názor sociálnědemokratický. Podle stranických preferencí zejména první volba silně kopírovala preferovanou stranu. Příznivci KSČM ovšem kromě komunistického názoru velmi často uváděli také názor socialistický. Stoupenci

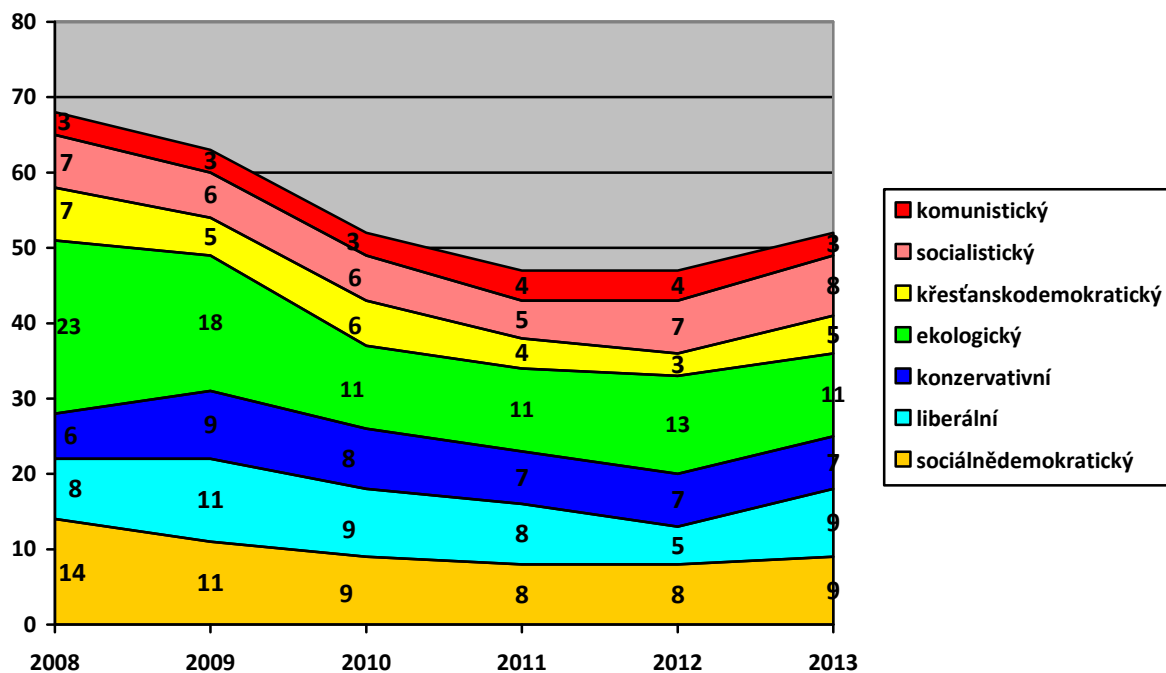
ODS a TOP 09 se pak shodně častěji označují za liberály i za konzervativce. Mezi stoupenci ANO jsou výrazně častěji zastoupeni liberálové.

Graf 1: Politická orientace – časové srovnání 1. volby

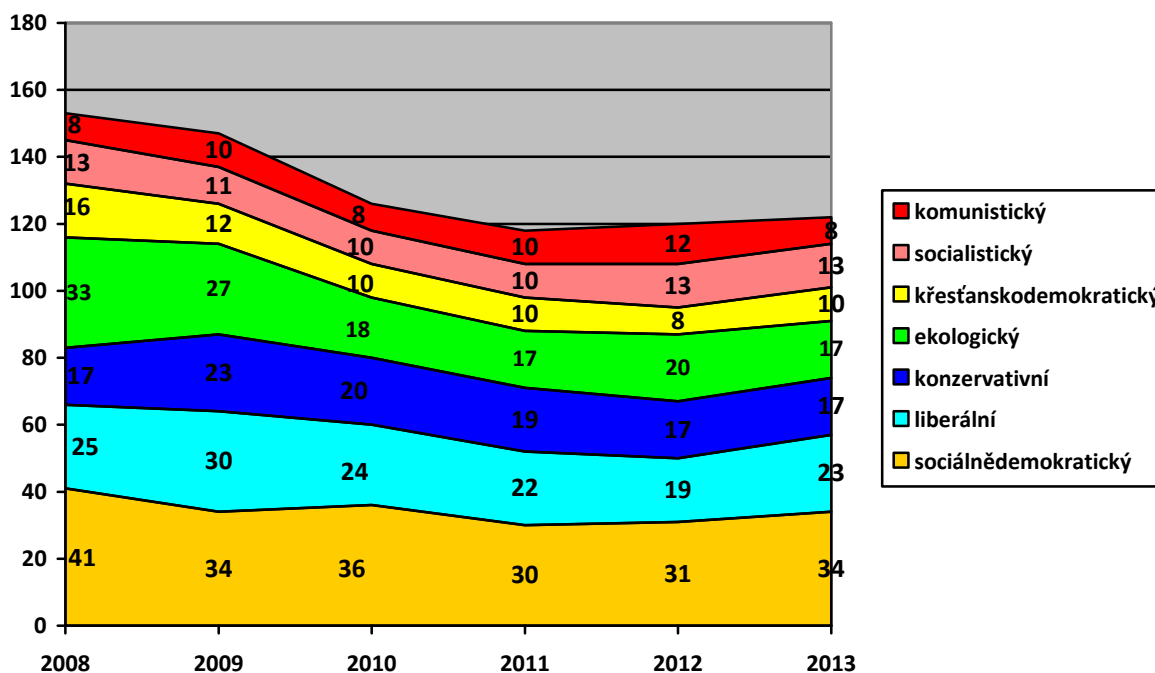
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 9. – 16. 9. 2013, 1029 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 2: Politická orientace – časové srovnání 2. volby

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 9. – 16. 9. 2013, 1029 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Graf 3: Politická orientace – časové srovnání celkově

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., *Naše společnost* 9. – 16. 9. 2013, 1029 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Časové srovnání politické orientace vyjadřované nejvyšší a druhou nejvyšší mírou preference ukazuje, že v průběhu období od roku 2008 postupně celkově klesá inklinace lidí k ztotožnění se s některým základním politickým názorem. V rámci takto koncipovaného šetření CVVM se to projevuje už v první, ale ještě výrazněji ve druhé volbě. Hlavní zásluhu na tom má výrazný úbytek lidí hlásících se v první, ale zejména pak ve druhé svojí volbě k ekologickému názoru, který v kombinaci obou voleb ztratil 16 procentních bodů v porovnání s rokem 2008. Zřetelně slabší je i křesťanskodemokratický proud a především zásluhou druhé volby významnou ztrátu zaznamenal také sociálnědemokratický názor (pokles o 8 procentních bodů). Od loňského roku ovšem sociálně demokratický a také liberální názor posílily o tři, resp. čtyři procentní body (což je na hranici statistické chyby), a o čtyři body poklesla orientace komunistická.

Na otázky zjišťující obecnou politickou orientaci navazovala baterie devíti dvojic výroků reprezentujících protikladné ekonomické a politické názory. Respondenti měli za úkol se k nim vyjádřit na pětibodové škále podle toho, který z dvojice příslušných výroků je jim bližší.²

² Znění otázky: „Ke kterému z každé dvojice následujících výroků byste se spíše přiklonil?
a) Důležitějším úkolem státu je vytvářet podmínky pro to, aby občané mohli uplatnit svá

Faktorová analýza dané baterie položek odhalila tři faktory – obecnější dimenze propojující některé výroky – které vyčerpaly dvě třetiny variance odpovědí našich respondentů. Dané faktory tak vytvořily empirický podklad pro prezentaci výsledků ve třech tematických okruzích, které uvádíme v následujících tabulkách. Je třeba si uvědomit, že faktory (tedy i naše tematické okruhy) jsou na sobě nezávislé, že tudíž názor respondenta na jednu skupinu výroků nepodmiňuje názor na skupinu druhou.

Tabulka 2: Názory na obecné ekonomicko-politické otázky (v %) – srovnání 2013 s rokem 2011 (italika).

Výrok A	A ³	Střed ⁴	B ⁵	Výrok B
b. Rozvoj hospodářství má být ponechán vlastnímu vývoji.	27 29	24 28	42 41	Rozvoj hospodářství má být usměrňován státem.
d. Velkým hospodářským podnikům má stát umožnit co největší samostatnost.	26 35	32 33	34 30	Na velké hospodářské podniky má stát co nejvíce dohlížet.
g. Co nejvíce majetku by mělo být v soukromém vlastnictví.	29 29	37 43	25 25	Co nejvíce majetku by mělo být ve státním vlastnictví.
e. Velikost soukromého vlastnictví by nijak být omezována neměla.	52 52	21 27	21 20	Velikost soukromého vlastnictví by nějakým způsobem být omezována měla.

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 9. – 16. 9. 2013, 1029 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z výsledků zachycených v tabulce 2, které se týkají postojů veřejnosti k politickoekonomickým otázkám a k roli státu v ekonomice, je patrné, že na

práva a svobody, pokud dojde k jejich porušení.; Důležitějším úkolem státu je občany preventivně kontrolovat a omezovat, aby nemohli porušovat práva a svobody ostatních. b) Rozvoj hospodářství má být ponechán vlastnímu vývoji.; Rozvoj hospodářství má být usměrňován státem. c) Stát má zaručit, aby ten, kdo chce pracovat, dostal práci.; Kdo chce pracovat, musí se o získání práce postarat sám. d) Velkým hospodářským podnikům má stát umožnit co největší samostatnost.; Na velké hospodářské podniky má stát co nejvíce dohlížet. e) Velikost soukromého vlastnictví by nijak být omezována neměla.; Velikost soukromého vlastnictví by nějakým způsobem být omezována měla. f) O sociální zabezpečení občanů se má postarat stát.; O svoji sociální situaci se mají občané postarat sami. g) Co nejvíce majetku by mělo být v soukromém vlastnictví.; Co nejvíce majetku by mělo být ve státním vlastnictví. h) Lidem by mělo být dáno co nejvíce svobody v jednání.; Svoboda jednání lidí by měla být co nejvíce omezena. i) To, co společnost vyprodukuje, by mělo být dále přerozděleno tak, aby měli nakonec všichni přibližně stejně.; To, co společnost vyprodukuje, by nemělo být dále nijak znovu přerozdělováno, každý má mít tolik, kolik vydělá.“ Sebezařazení na škále 1 až 5, kde 1-2 znamená souhlas s výrokiem A, 3 představuje neutrální středovou hodnotu a 4-5 znamená souhlas s výrokiem B.

³ Podíl lidí, kteří se přiklonili k výroku A.

⁴ Podíl lidí, kteří zaujali středovou neutrální pozici mezi oběma výroky.

⁵ Podíl lidí, kteří se přiklonili k výroku B.

jedné straně převažuje přesvědčení, že rozvoj hospodářství má být usměrňován státem, na druhé straně však zároveň výrazně převažuje odmítání případného omezení velikosti soukromého majetku a převažující soukromé vlastnictví, případně kombinované s vlastnictvím státním, pak výrazná většina upřednostňuje před tím, aby většina majetku byla ve vlastnictví státu. Lze konstatovat, že česká veřejnost preferuje smíšenou tržní ekonomiku, kde stát vykonává především funkci dozorčího a usměrňovatele či regulátora ve vztahu k ekonomickému vývoji i velkým podnikům, aniž by však musel být dominantním vlastníkem. Na druhé straně ale státní vlastnictví existující vedle soukromého není české veřejnosti většinou proti mysli. Ačkoli sama otázka tento problém blíže nespecifikovala, lze předpokládat, že tato podpora státnímu vlastnictví se bude vztahovat k tomu, co doposud zůstalo v rukou státu a co bývá považováno za strategicky významné nebo citlivé podniky či odvětví, jejichž hladké fungování a veřejná kontrola nad nimi jsou vnímány jako otázka obecného zájmu, případně přirozených monopolů, kde konkurenční trh a volná soutěž selhávají.

Jak ukazuje srovnání s rokem 2011, tak názorové rozložení je téměř beze změny, snížilo se procento odpovědí „nevím“, což se promítlo do posílení neutrálního stanoviska. K mírnému posunu došlo pouze v případě položky týkající se dohledu státu nad velkými podniky, kde se zvýšil podíl těch, kdo preferují co možná největší samostatnost velkých hospodářských podniků.

Tabulka 3: Státní paternalismus a osobní odpovědnost (v %) – srovnání 2013 s rokem 2011 (italika).

Výrok A	A	Střed	B	Výrok B
c. Stát má zaručit, aby ten, kdo chce pracovat, dostal práci.	60 71	18 17	19 12	Kdo chce pracovat, musí se o získání práce postarat sám.
f. O sociální zabezpečení občanů se má postarat stát.	60 67	24 22	13 11	O svoji sociální situaci se mají občané postarat sami.
i. To, co společnost vyprodukuje, by mělo být dále přerozděleno tak, aby měli nakonec všichni přibližně stejně.	23 27	27 34	43 36	To, co společnost vyprodukuje, by nemělo být dále nijak znovu přerozdělováno, každý má mít tolik, kolik vydělá."

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 9. – 16. 9. 2013, 1029 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Z výsledků v tabulce 3 je patrné, že oblast zajišťování práce a zaměstnanosti, stejně jako otázku sociálního zabezpečení česká veřejnost většinou zahrnuje do své představy o základních funkcích a rolích státu a že

výhradní přijímání osobní odpovědnosti za tyto aspekty života, jež charakterizuje některé základní politické proudy na pravici, je zde výrazně menšinovým postojem.

Od minulého šetření se paternalistický postoj veřejnosti statisticky významně posílil. Patrně zde působí nárůst nejistot spojený s růstem nezaměstnanosti, životních nákladů a nejistot spojených s důchodovým věkem.

Tento trend se promítá i v určitém snížení podpory myšlenky, že „každý má mít tolik, co si vydělá“ o 7 procentních bodů, částečně v prospěch názoru přerozdělování za účelem dosažení ekonomické rovnosti mezi obyvateli. Zjednodušeně tedy můžeme shrnout, že občané stále více chtějí, aby se o ně stát postaral v případě nouze či problémů, s tím, že možnost přerozdělování s cílem vyrovnat příjmové nerovnosti již není zásadně odmítána.

Tabulka 4: Svoboda a kontrola státu (v %) – srovnání 2013 s rokem 2011 (italika).

Výrok A	A	Střed	B	Výrok B
h. Lidem by mělo být dáno co nejvíce svobody v jednání.	69 75	22 21	6 4	Svoboda jednání lidí by měla být co nejvíce omezena.
a. Důležitějším úkolem státu je vytvářet podmínky pro to, aby občané mohli uplatnit svá práva a svobody, pokud dojde k jejich porušení.	69 74	16 16	12 10	Důležitějším úkolem státu je občany preventivně kontrolovat a omezovat, aby nemohli porušovat práva a svobody ostatních.

Pozn.: Dopočet do 100 % tvoří odpovědi „nevím“.

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 9. – 16. 9. 2013, 1029 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Výsledky v tabulce 4 ukazují, že čeští občané výrazně tíhnou jak k maximalizaci svobod, tak k představě státu, který svobody a práva svých občanů hájí v případě jejich porušení. Tento názor od roku 2011 se statisticky významně ještě posílil. Veřejnosti naopak vůbec není blízký model státu, jenž své občany preventivně omezuje a kontroluje.

V následující tabulce jsme se pomocí průměrných faktorových skóre pokusili vyjádřit, že respondenti hlásící se k určité obecné ideově politické orientaci mají opravdu odlišné názory na význam státu v národní ekonomice a rozsah soukromého vlastnictví, na míru státního paternalismu na svobodu jedince. (Rozdíly o 0.3 bodu jsou statisticky významné, průměr za celý soubor dotázaných má nulovou hodnotu, záporné znaménko znamená odmítnutí)

Tabulka 5: Průměrné faktorové skóry podle 1. volby ideově politické orientace

Orientace	Kontrola státu	Paternalismus	Svoboda
Konzervativní	-.36	-.29	.08
Liberální	-.46	-.50	.20
Křesťanskodem.	-.18	-.12	-.03
Sociálnědem.	.14	.19	-.01
Socialistická	.64	.53	-.37
Komunistická	.27	.61	-.35
Ekologická	.05	-.22	.21
Jiná	-.18	.05	.05
Neví	.38	.03	-.11

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i., Naše společnost 9. – 16. 9. 2013, 1029 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Zcela jednoznačný je rozdíl mezi liberálně smýšlejícími a těmi, kteří se přiklánějí k socialistické či komunistické orientaci. Konzervativci se názorově blíží liberálům, ale zdaleka nejsou tak vyhranění. Za pozornost stojí, že názor těch, kdo se hlásí ke křesťanskodemokratickému a sociálnědemokratickému proudu, se nejméně odchyluje od nulového průměru (i když jejich vzájemná diference v případě prvních dvou faktorů je na hranici statistické významnosti). Ti, co na otázku odpověděli „nevím“, tak se kloní ke kontrolní funkci státu jak v ekonomice, tak v oblasti svobod.